

6. Уваров П. Ю. Университеты и идея европейской общности. – Европейский альманах. История. Традиции. Культура. – Москва, 1993. – 342 с.
7. Университет как центр культуропорождающего образования. Изменение форм коммуникации в учебном процессе / под ред. М. А. Гусаковского. – Минск: Белорусский государственный университет, 2004. – 279 с.

Колотыло М. А. Философское осмысление идеи Университета в социально-исторической перспективе.

В статье проводится анализ исторического становления идеи университета со времен зарождения первых институций высшего образования к современности. Акцентируется внимание на рассмотрении ведущих современных моделей университета. Предлагается авторский взгляд на идею университета, которую должна воплощать в жизнь данная институция образования в условиях современного мирового кризиса.

Ключевые слова: идея университета, классический университет, современный университет, глобализация, ситуация постмодерна, культуросообразность.

Kolotylo M. A. Philosophical understanding of the ideas of the University of socio-historical perspective.

In this article analyzes the historical formation of the idea of the university since the birth of the first institutions of higher education to the present. Considerable attention is given to consideration of the leading contemporary models of the university. Offer a view of the author's idea of the university, which must implement this educational institution in today's world crisis.

Keywords: idea of the university, classic university, modern university, globalization, post-modern situation, the cultural conformity.

Матвійчук А. В.

**ДЕОНТОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА
У ФІЛОСОФІЇ НОВОГО ЧАСУ**

Розглянуто особливості становлення деонтологічної традиції у новоевропейській філософській традиції. Продемонстровано особливості залучення деонтологічного підходу в означений період. Окреслені можливості використання напрацювань деонтологічної традиції в рамках обґрунтування нової дисципліни – екологічної деонтології.

Ключові слова: екологічна деонтологія, деонтологічна традиція, деонтологічний підхід, філософія Нового часу.

Проблему співвідношення суцього та належного, а також завдання здійснення суспільно належної поведінки всупереч індивідуальним інтересам, напевно, можна зарахувати до розряду найбільш актуальних у рамках практичної філософії. Як відзначає американський дослідник деонтологічної теорії Джеральд Гаус, типовою етичною проблемою є те, що людина змушена робити часто те, чого насправду не бажає. Очевидно, це зумовлено тим, що існує розбіжність між особистими (персональними) бажаннями й цінностями та тим, що висуває нам суспільна мораль, елементарно – наше оточення [22, 179].

Переконані, що такий вибір перед нашим сучасником постає не лише у контексті відношень “Людина – Людина” або “Людина – Суспільство”, але й у контексті відношення “Людина – Природа”. Людина приречена постійно шукати способи мінімізації негативних наслідків свого втручання у природу, що стимулюється цілою низкою екологічних проблем (та пов’язаних із ними економічних, політичних та соціальних проблем), які набули глобального масштабу. До того ж ситуація ускладнюється тим, що вирішення вказаних проблем вимагає від людини дій, що часто орієнтовані на перспективу, результатом яких зможуть скористатися прийдешні покоління, хоча поступитися певними приватними інтересами необхідно вже сьогодні. Таким чином, для сучасної людини класичні деонтологічні проблеми реалізації належного та виконання обов’язку з розряду теоретичних набувають характеру цілком практичних, що, зрештою, і визначає наш інтерес до деонтології як особливої традиції практичної філософії.

Отож, **метою** цієї роботи є: 1) розглянути особливості становлення деонтологічної традиції у новоєвропейській філософській традиції; 2) продемонструвати особливості залучення деонтологічного підходу в означений період; 3) окреслити можливості використання напрацювань деонтологічної традиції в рамках обґрунтування нової дисципліни – екологічної деонтології.

Принципового значення для розуміння суті та змісту деонтологічного підходу, його місця в етичній методології та етичному знанні для нас мали роботи таких вітчизняних науковців, як Т. Аболіна, А. Єрмоленко, В. Малахов, Є. Мулярчук, В. Панченко, М. Попович, Н. Хамітов. Водночас корисними став доробок російських філософів, зокрема Р. Апресяна, А. Гусейнова, О. Дробницького. Фундаментальне значення для нашого дослідження мають досягнення філософсько-етичної думки, відображені у працях К.О. Апеля, М. Вебера, Ю. Габермаса, М. Гайдеггера.

Варто відзначити, що деонтологічна традиція тісно пов’язана з

історією становлення та розвитку етичного знання. Теоретичне обґрунтування деонтології (осмислення проблеми належної поведінки, обов'язку, його природи та соціально-історичної специфіки) здійснювалося представниками багатьох філософських та етичних напрямків, але тільки у XIX столітті почалося її оформлення як цілісного вчення. Нині деонтологія намагається науково обґрунтувати необхідність свідомого підпорядкування особистих інтересів потребам суспільства у гармонійному поєднанні особистого і суспільного. У свою чергу, наш науковий інтерес до деонтології продиктований переконанням, що одним із напрямків вирішення проблеми гармонізації відношення “Людина – Природа” є розроблення та запровадження нових стандартів таких відносин, формування в сучасної людини екологічних імперативів поведінки та екологічного обов'язку, що актуалізує звернення до деонтологічного підходу, адже деонтологія не лише чітко визначає систему вимог до поведінки людини у певній сфері життєдіяльності, але й виявляє специфіку їх реалізації.

Отже, у Європі Нового часу для парадигми мислення та інтелектуальної, зокрема моральної, творчості характерне звернення до фундаментальної проблеми утвердження самоцінності вільного індивіда. Серед іншого це зумовило корінну переорієнтацію цінностей: з трансцендентної моралі Середньовічного християнства на людську, з етики одкровення на емпіричну етику [7, 303]. Водночас для мислителів Нового часу властиве намагання відобразити у нових етичних концепціях, з одного боку, індивідуальну моральну проблематику, що визначається самим буттям людини, в усій його повноті, а з іншого – врахувати соціальні аспекти життя людини, її суспільні зобов'язання та обов'язки, її гідність та природні права поряд з відповідальністю та необхідністю коритися вимогам соціуму та держави. Втім варто визнати, що означена інтелектуальна переорієнтація в часі розтягнулася на майже триста років і до того ж відбувалася, на наш погляд, еволюційним шляхом. Так перші зрушення можна виявити у “95 тезах” Мартіна Лютера (1517) [11], який говорив про спільну відповідальність християн щодо реалізації божих заповідей, а також у праці Джордано Бруно “Про героїчний ентузіазм” (1585) [2], в якій стверджується, що шлях до Бога (а отже, і морального життя) є постійним зусиллям людини у духовному самозростанні. Таке зростання для Мішеля Монтеня не можливе без досвіду мислення та саморефлексії, що він яскраво доводить у своїх “Пробах” (1580-1588) [13]. Надалі раціоналістичні тенденції в етиці знайшли своє відображення та розвиток у творчості Декарта, який у

третій частині “Міркувань про метод” (1637) обстоював думку, що розум вчить усьому і водночас створює передумови формулювання обґрунтованих правил моральної поведінки [8]. У подібному ключі свої міркування будував і Бенедикт Спіноза, який у своїй фундаментальній “Етиці” (1662-1675) моральне самовдосконалення людини пов’язав із розвитком її пізнавальних можливостей [19]. Суспільний контекст моральної проблематики активно досліджує Томас Гоббс, який знаходиться на позиції жорсткого раціоналізму та послідовно захищає ідею встановлення суспільного ладу і забезпечення моральних чеснот шляхом державного регулювання. У цьому контексті варто згадати хоча б його працю “Про свободу та необхідність” (1654) [6]. Однак у цієї точки зору були і свої опоненти. Зокрема Девід Г’юм, який у своїх працях, наприклад у “Трактаті про людську природу” (1734-1737), скептично ставився до втручання держави у моральну сферу, натомість основою людської моральності вважав чуттєву сферу людини та її природні нахили: доброзичливість, симпатія до людей, справедливість [3]. Жан-Жак Руссо стрижнем моральності особистості вважав сумління, а основним мотивом її дії – чуттєвість. Тобто розробляючи власний етичний проект, філософ апелює до внутрішнього світу людини та її емоційного багатства. Це прочитується і у “Сповіді” (1782-1789), і у педагогічному творі Ж.-Ж. Руссо “Еміль, або про виховання” (1762) [15; 16]. Зрештою, етичні концепції Нового часу прийнято поділяти на раціоналістичні, натуралістичні та пантеїстичні залежно від способу вирішення проблеми моральної цілісності суб’єкта [7]. Проте у контексті нашого дослідження передусім цікавими є особливості застосування деонтологічного підходу в означений період. Проведене нами дослідження дозволяє стверджувати, що у мислителів Нового часу звернення до деонтологічного підходу та деонтологічної проблематики є доволі поширеним явищем.

Загаданий вище Мартін Лютер у процесі викладу своїх легендарних “95 тез” окремі з цих тез викладає саме у формі деонтологічних приписів (тези 42, 43, 45-51, 94) [11]. Очевидно, тут дається взнаки загальна традиція біблійної літератури: широко застосовувати нормативний спосіб донесення інформації. До слова, Лютер у творі “Про рабство волі”, пояснюючи заповіді та обітниці, які містяться у Святому Письмі, наголошував, що вони є опорою у пошуках шляху до справжньої віри. У дусі деонтології Лютер розмірковував, що віра у Слово Боже та дотримання його настанов і є свідченням цілковитої довіри Богу [9, 393-396]. Тобто самим фактом беззастережного слідування заповідям, настановам та повчанням

Святого Письма людина засвідчує свою християнську сутність та моральність, а у перспективі отримує шанс на спасіння. Водночас деонтологічна проблематика присутня у міркуваннях Мартіна Лютера у контексті вирішення питання належної поведінки справжнього християнина у суспільстві. Зокрема, він наголошував на соціальному характері людського буття: “Людина живе не тільки для себе однієї і не тільки для свого смертного тіла, вона живе також для всіх людей на землі; вона навіть швидше живе тільки для інших, а не для себе... Вона (людина – А.М.) не може в цьому житті не діяти відносно до ближніх своїх, бо вона неодмінно буде говорити з людьми, спілкуватися або обмінюватися з ними уявленнями...” [10, 100]. Принципом такої дії та спілкування має стати, на думку Лютера, безкорисливість, адже для справжнього християнина його віра є запорукою його блаженства.

Джордано Бруно звертався до проблематики належного, розмірковуючи на тему духовного самозростання людини. Останнє не можливе без самодисципліни, зміст якої полягає у підпорядкуванні духу завданням руху до світла. Обов’язком моральної особистості проголошена відмова від чуттєвого життя та звернення до життя інтелектуального [2, 143]. Подібні за змістом ідеї можна відшукати і у творчості Рене Декарта, який наполягав на необхідності брати до уваги досвід інших та визнати обмеженість людських можливостей. Для себе філософ формулює кілька правил, в основу яких покладено принцип благорозумності та обмеженості соціально-конструктивних можливостей людини. Так одне з правил Декарта говорить, що необхідно “завжди прагнути перемагати швидше себе, ніж долю, змінювати свої бажання, а не порядок світу, і взагалі звикнути до думки, що у повній нашій владі знаходяться лише наші думки” [8, 264]. Фактично приймаючи позицію стоїцизму, Декарт закликає сприймати як належне нормативні та традиційні вимоги суспільного життя: “Коритися законам та звичаям моєї країни ..., керуючись у всьому іншому найбільш поміркованими та не схильними до крайнощів думками, спільно виробленими найбільш розсудливими людьми, у колі яких мені треба було жити” [8, 262].

На шляху до соціального миру Томас Гоббс також звертається до проблеми належної поведінки. Необхідність переходу від “сущого” (природний стан) до “належного” (суспільна злагода) зумовлена за Гоббсом людським інстинктом самозбереження. Між тим здійснення цього переходу вимагає дотримання низки приписів (природних законів) [5, 118-138]. При цьому сам факт їх дотримання, на думку мислителя, наближає людей до суспільної злагоди та блага. Окрім

цього маємо відзначити, що Гоббс у процесі своїх міркувань щодо місця особистості у суспільстві та її відносин і суспільними інститутами, неодноразово згадує різні окремі обов'язки, але не дає їм спеціального визначення. Втім з контексту його міркувань можна говорити про його розуміння обов'язку як повинності, детермінованої законом. Відповідно, які закони (наприклад, природний, цивільний, церковний) – такі й обов'язки. Очевидно, тут Гоббс дотримується тих підходів до поняття “обов'язок”, що були сформульовані Цицероном у його трактаті “Про обов'язки” [20]. Ще у першому сторіччі до нашої ери видатний римський мислитель визначив це поняття та показав важливість обов'язку для життя людини: “Жодна сторона нашого життя – ані справи державні, ані приватні, ані судові, ані домашні, ані випадок, коли ти ставиш питання перед самим собою, ані випадок, коли ти укладаєш угоду з ближнім, – не може бути вільною від обов'язку. І в служінні йому уся моральна краса життя; у нехтуванні ним ганьба” [20, 160].

Проблематику належної поведінки та обов'язку осмислює у своїх працях Жан-Жак Руссо. У трактаті “Про суспільний договір” він торкається теми свідомого сприйняття суспільних інтересів, виконання суспільних обов'язків не через примус та страх (в душі Гоббса), але керуючись внутрішнім переконанням, свідомим вибором на користь тих чи інших суспільних вимог: “Перехід від стану природного до стану громадянського виробляє в людині вельми прикметну зміну, замінюючи у її поведінці інстинкт справедливості і надаючи їй діям того морального характеру, якого вони раніше були позбавлені. Тільки тоді, коли голос обов'язку змінює тілесні спонукання, а право – бажання, людина, яка до цих пір рахувалася лише сама із собою, виявляється вимушеною діяти згідно з іншими принципами і радітися із розумом, перш ніж слідувати своїм нахилам” [17, 151]. При цьому розум показує, що забезпечення моральності та злагоди як передумов розвитку суспільства передбачає створення певних моральних кодексів та суспільно-політичних умов (у Руссо – республіканських), але з особистості ніхто не знімає обов'язку не чинити іншим зла, що відкриває шлях до загального блага.

Саме в рамках осмислення проблеми загального блага та шляхів його досягнення англійський мислитель Джеремі Бентам запровадив термін “деонтологія” [21]. Логіка його міркувань полягає в тому, що у сфері моралі фундаментальними для людини проголошені стани задоволення та страждання. Тому досягнути задоволення та уникнути страждання – єдині справжні мотиви людської поведінки [14]. Водночас за Бентамом вчення про мораль має бути побудоване на

принципі користі. Для нього при правильному розумінні блага немає істотної різниці між задоволенням, користю, чеснотою і щастям. Такий підхід, на його думку, надає можливість бачити далі поточного моменту, враховувати найвіддаленіші можливі наслідки тих дій, які нині, на нашу думку, спрямовані на благополуччя [1].

При цьому деонтологія здатна допомогти вирішити проблеми, пов'язані з розподілом, інтерференцією, конфліктом та неузгодженістю зобов'язань людини у суспільстві, застосувавши принцип користі [18, 109]. Так постає англійський утилітаризм, мораль якого вказує на необхідність людині діяти для досягнення особистого інтересу у такий спосіб, який забезпечує максимальне щастя за мінімальних страждань. Хоч терміном “деонтологія” Джеремі Бентам позначає науку про належну поведінку, однак у нього деонтологія не передбачає моралізаторства у вигляді накладання на людство кайданів обов'язку. Відповідно до поглядів Бентама, робити добро необхідно у найбільш прийнятний спосіб для того, кому це добро робиться, інакше це – тиранія. Іншими словами, імперативи деонтології відкриваються тому, хто шукає, як зауважує Бентам, за допомогою розуму, адже для ученого основа чеснот – благорозумність, а влада над власним розумом, самоконтроль та управління думками – головний шлях до чеснот, тобто до щастя [18, 111]. Деонтологія має на меті залучити людину до практики чесноті та благочинності шляхом демонстрації, співпадання вимог чесноті та благочинності з егоїстичними вимогами благорозумності. До слова, тут Бентам говорить про деонтологічне мистецтво, яке полягає у збільшенні загальної кількості щастя у тій частині сфери думки та дії, яка залишилася вільною від влади закону та уряду, тобто, напевно, йдеться про сферу нашої свідомості, про наш світогляд – цінності та переконання, які ми сповідуємо, нашу культуру.

Отож, деонтологію, зважаючи на усе вище сказане, ми можемо визначити як науку про належне (і корисне), до усвідомлення чого приходять самостійно, а не через примус. Деонтологія Бентама задає певні орієнтири, яких варто прагнути. Останні дві тези мають принципове значення для розбудови концепту екологічної деонтології, в межах якої завдання виживання людського виду та збереження (відновлення) гармонії із Природою мають стати фундаментальними поведінковими орієнтирами людини. Водночас проблема максимального блага для більшості та забезпечення справедливості у суспільстві, про що розмірковували філософи різних епох, має, на нашу думку, екологічний аспект. Нині є серйозною проблемою завдання справедливого розподілу природних ресурсів і матеріальних

благ між теперішнім та майбутнім поколіннями, а також шляхи вирішення суперечностей, що з цього випливають, тобто дотримання принципу екологічної справедливості між теперішнім та майбутніми поколіннями. У цьому плані дискутуються два підходи: перший (який можна визначити як утилітаристський) ґрунтується на переконанні, що певний егоїзм сучасної людини може спонукати до збереження природних ресурсів: в основі такої заощадливої поведінки лежить здебільшого турбота про власний добробут та добробут своїх найближчих нащадків; другий (альтруїстичний) заснований на тлумаченні рівності поколінь, відповідальності теперішніх поколінь перед майбутніми [4, 132-136]. Гадаємо, що екологічна деонтологія може стати засобом стимуляції як утилітаристських, так і альтруїстичних мотивацій екологічно обґрунтованої поведінки людини. Цьому сприятиме залучення екодеонтологією усього масиву екологічного знання, апеляція до морально-ціннісної сфери людини, а також акцент на нормативному характері екологічних цінностей, що мають стати основою поведінки сучасної людини (і з точки зору її особистого екологічного блага, і в суспільних інтересах). На меті екологічної деонтології – виховання в сучасній людині почуття екологічного обов'язку, який би став потужним чинником її повсякденної поведінки та самовдосконалення.

Наведений вище матеріал дозволяє нам стверджувати наступне:

1. У філософському доробку мислителів Нового часу можна виявити звернення до проблематики співвідношення суцього та належного, осмислення понять “обов'язок”, “належне”, “відповідальність”, “суспільне та індивідуальне благо”, а також інших принципів для деонтології понять. При цьому характерною рисою звернення до деонтологічної проблематики є той факт, що спосіб та напрямок опрацювання понять та категорій деонтологічного ряду залежить від світоглядних установок того чи іншого автора. У науковому доробку авторів кінця XVI ст. – початку XVII ст. відчутний вплив християнської традиції (легітимізація, наприклад, понять “обов'язок”, “належне” та “відповідальність” через звернення до надприродного), натомість для кінця XVII ст. – XVIII ст. вирішення проблеми належного вже не уявляється без апеляції до індивіда, його духовного та душевного потенціалу.

2. Червоною ниткою у працях мислителів Нового часу проходить думка про те, що буття людини суперечливе, адже містить у собі тілесне і духовне, емоційне та розумне, “суцше” і “належне”. При цьому “належне” асоціюється з ідеалом, до якого прагне людина і який досягається підпорядкуванням однієї зі сторін її буття іншій: тіла –

духові, емоцій – розумові. У такій інтерпретації розбіжність “сушого” і “належного” тимчасово нівелюється зведенням “сушого” до “належного”, у реальному житті – до ідеалу. Водночас проведене дослідження дозволяє також стверджувати, що у мислителів Нового часу звернення до деонтологічного підходу здійснюється через застосування нормативного способу донесення інформації (формальний підхід), або деонтологічна проблематика присутня у контексті вирішення питання належної поведінки людини як члена суспільства (предметний підхід).

3. Засади концептуального оформлення деонтології як спеціальної наукової дисципліни заклав англієць Джеремі Бентам, який використав термін “деонтологія” на позначення теорії моральності як науки про належну поведінку. При цьому мислитель вважав, що деонтологія здатна допомогти вирішити проблеми, пов’язані з конфліктом та неузгодженістю зобов’язань людини у суспільстві, застосувавши принцип користі. Зрештою, у Бентама деонтологія постає як наука про належне (і корисне), до усвідомлення чого приходять самостійно, а не через примус. Означену формулу, на наше переконання, варто використати і у контексті обґрунтування екологічної деонтології. Тобто виходячи з родового визначення деонтології, ми маємо підстави стверджувати, що життя у гармонії з Природою (яке можемо трактувати як індивідуальне, так і суспільне благо) передбачає наявність відповідних внутрішніх та зовнішніх імперативів, а також виконання певних екологічних обов’язків. У свою чергу, це не можливо без ґрунтовних екологічних знань (про суще) та усвідомленого розуміння змісту екологічної етики (про належне). Отже, екологічна деонтологія отримує потужну перспективу теоретичного осмислення на ґрунті традиційної діалектичної пари “суще” – “належне” у контексті екологічної проблематики.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бентам И.* Введение в основания нравственности и законодательства [Текст] / пер. с англ., авт. предисл. и примеч. : Капустин Б. Г. – М. : Росспэн, 1998. – 415 с.
2. *Бруно Дж.* О героическом энтузиазме [Текст] / пер. с итал. – Киев : Новый Акрополь, 1996. – 288 с.
3. *Г'юм Девід.* Трактат про людську природу [Текст]: спроба запровадження експериментального методу міркувань про об'єкти моралі / пер. з англ. П. Насада ; ред. та передмова Е. К. Моссер. – К. : Видавничий дім “Всесвіт”, 2003. – 552 с.

4. *Гардашук Т. В.* Концептуальні параметри екологізму [Текст] : [моногр.] / НАН України. Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. – К. : Парапан, 2005.
5. *Гоббс Т.* Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского // Сочинения : в 2 т. / Томас Гоббс ; [пер. с лат. и англ. Н. Федорова, А. Гутермана ; сост., ред., авт. примеч. В. В. Соколов]. – М. : Мысль, 1991. – Т. 2. – С. 5–285.
6. *Гоббс Т.* Про свободу та необхідність // Сочинения : в 2 т. – Т. 1. в двух томах : Т. 1. [Текст]. – М. : Мысль, 1989. – С. 574–611.
7. *Гусейнов А. А.* Краткая история этики / А. А. Гусейнов, Г. Иррлитц – М. : Мысль, 1987. – 589 с.
8. *Декарт Р.* Рассуждение о методе, чтобы верно направлять свой разум и отыскивать истину в науках: Сочинения в двух томах : Т. 1. [Текст]. – М. : Мысль, 1989. – С. 250. – 296 с.
9. *Лютер М.* О рабстве воли [Текст] // Философские произведения ; отв. ред. В. В. Соколов ; пер. Ю. М. Каган. – М. : Наука, 1986. – С. 290–545.
10. *Лютер М.* О свободе христианина // 95 тезисов. – СПб. : Роза мира, 2002. – С. 87–107.
11. *Лютер М.* Диспут о прояснении действительности индульгенций (95 Тезисов) [Текст]. – СПб. : “Герменевт”, 1996. – 65 с. – Режим доступа : http://krotov.info/library/12_lut/er_03.html.
12. *Малахов В. А.* Этика: курс лекций. – К. : Либідь, 1996. – 304 с.
13. *Монтень М.* Проби. Книга перша / пер. з фр. Анатолий Перепадя. – К. : Дух і літера, 2005. – 365 с.
14. *Реале Д.* Западная философия от истоков до наших дней. [Электронный ресурс] / Д. Реале, Д. Антисери – Том 4. – М. : Петрополис, Пневм. 2002 – 880 с. – Режим доступа : http://society.polbu.ru/reale_westphiloiv/ch38_all.html.
15. *Руссо Ж.-Ж.* Исповедь. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2002. – 640 с.
16. *Руссо Ж.-Ж.* Эмиль, или О воспитании // Пед. соч. : в двух томах. – Т. 1. – М. : Педагогика, 1981. – 656 с.
17. *Руссо Ж.-Ж.* Трактаты [Текст]. – М. : Наука, 1969. – 703 с.
18. *Рыскельдиева Л. Т.* Коммуникативный аспект деонтологии Дж. Бентама // Культура народов Причерноморья. – 2004. – № 47. – С. 109–113.
19. *Спиноза.* Этика [Текст]. – М. : Мир книги, 2007. – 480 с.
20. *Цицерон Марк Туллий.* О старости. О дружбе. Об обязанностях / пер. с латин. и коммент. В. О. Горенштейна – Москва : Наука, 1993. – С. 159–174. с. – (Литературные памятники)
21. *Bentham Jeremy.* Deontology or, The science of morality: in which the harmony and co-incidence of duty and self-interest, virtue and felicity, prudence and benevolence, are explained and exemplified. The Internet Archive, 2011. – Available from: http://www.archive.org/stream/deontologyorthes02bentuoft/deontologyorthes02bentuoft_djvu.txt.
22. *Gerald F. Gaus.* What is Deontology?, Part Two: Reasons to Act. Journal of Value Inquiry. – 2001. – Vol. 35. – P. 179-193.

Матвійчук А. В. Деонтологіческая проблематика в философии Нового времени.

Рассмотрены особенности становления деонтологической традиции в новоевропейской философской традиции. Продемонстрированы особенности привлечения деонтологического подхода в указанный период. Обозначены возможности использования наработок деонтологической традиции в рамках обоснования новой дисциплины – экологической деонтологии.

Ключевые слова: экологическая деонтология, деонтологическая традиция, деонтологический подход, философия Нового времени.

Matviychuk A. V. Deontological issues in the philosophy of the New Age.

The author considers the formation of deontological tradition in times of the philosophy of the New Age. The work shows the peculiarities involving deontological approach by philosophers of the New Age. The author outlines the possibilities of developments deontological tradition to justify a new discipline – ecological deontology.

Keywords: ecological deontology, deontological tradition, deontological approach, philosophy of the New Age.

Найчук А. В.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНО-ІСТОРИЧНИЙ ПРОЦЕС

У статті проаналізовані підходи до поняття “модернізація” в контексті суспільно-історичного розвитку.

Ключові слова: модернізація, соціальні зміни, парадигма, трансформація, традиційне суспільство, індустріальне суспільство, постіндустріальне суспільство.

Сучасне суспільство – суспільство швидких і радикальних змін. Однією з головних проблем людини як соціальної і раціональної істоти є своєчасна і ефективна адаптація до нових зовнішніх умов, якими є не тільки природне середовище проживання, але й соціальне середовище. Зміни у сфері інститутів та цінностей не менш, а може, й більш значущі для людини, ніж зміни в природі, оскільки зміни у соціальному світі відбуваються частіше та швидше. Відповідно, проблема соціальних змін є однією з центральних у науковій сфері. Її досить широко розглядають фахівці соціального і гуманітарного напрямку науки. Щодо поняття “соціальні зміни”, то воно багатогранне і охоплює трансформації соціальних структур, практик, виникнення